

ANALIZA

STANJA U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE , ZAŠTITE CIVILNIH ŽRTAVA RATA I ZAŠTITI PORODICA SA DJECOM NA PODRUČJU OPĆINE TUZLA

Socijalna politika je državna djelatnost, koja se sastoji u preraspodjeli nacionalnog dohotka s ciljem rješavanja socijalnih rizika kao što su bolest, starost, nezaposlenost, invalidnost, smrt hanitelja, pomoć porodici. Zatim, to je djelatnost koja teži ujednačavanju životnih uslova ljudi i konačno, socijalna politika ima za cilj pomagati, rješavati probleme ranjivih socijalnih grupa, tj. onih koji se nalaze u najtežem položaju. Prema tome, socijalna politika je vrlo opsežna djelatnost države kojoj pomažu razne organizacije – humanitarne, privatne, neprofitne i slično.

Važnost socijalne politike može se ilustrovati podatkom da danas razvijene socijalne države, kao što su recimo skandinavske, pa i druge razvijene zapadno-evropske države, troše na socijalne namjene, tj. putem direktne preraspodjele nacionalnog dohotka, između 1/4 i 1/3 bruto nacionalnog dohotka radi rješavanja socijalnih problema, prevladavanja socijalnih rizika i zbrinjavanja siromašne populacije. Dakle, danas ogromna sredstva iz nacionalnih dohodaka idu u socijalnu sferu.

Socijalna zaštita je najsloženija oblast društvenog života i kao takva ustavom i zakonom definisana je kao djelatnost od posebnog društvenog interesa. U svojoj osnovi socijalna zaštita usmjerena je na osiguranje socijalne sigurnosti građana i porodica koji se, sticajem različitih društvenih i životnih okolnosti, nalaze u stanju socijalne potrebe.

U FBiH socijalna zaštita je uređena fragmentirano i u osnovnim pravima definisana na federalnom nivou, a obaveze prema korisnicima spuštene su na nivo kantona i općina. Različitost naknada u kantonima dodatno povećavaju nepravdu prema licima u stanju socijalne potrebe čime se krše međunarodni dokumenti iz ove oblasti.

Tuzlanski kanton, prema broju stanovnika predstavlja najveći kanton u Federaciji Bosne i Hercegovine i uz sve druge specifičnosti područje je sa izraženim socijalnim tenzijama, zbog teške i bazne industrije, problemima za njeno pokretanje, ali i posljedicama na stanovništvo sa aspekta rasta potrebe za naknadu za pomoć i njegu od strane drugog lica i uopće povećanje invalidnosti.

Poseban problem predstavljaju kategorije stanovništva koje, u skladu sa postojećim Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom, ne mogu ostvariti

pravo ni na jedan oblik socijalne zaštite. To su, prije svega penzioneri, zatim radno sposobna lica koja su na evidenciji za zapošljavanje, radnici koji su zaposleni ali bez materijalnih primanja, oboljeli iz ovih kategorija kojima su potrebna stalna sredstva za liječenje i drugi.

Nemogućnost potpune primjene Zakona u dijelu ostalih prava zbog slabe ekonomske moći kantona, ostavlja malo prostora za dodjelu jednokratne pomoći za lica i porodice u stanju socijalne potrebe a time i smanjenja siromaštva.

Broj lica u stanju socijalne potrebe i socijalnih pojava, kao i narastajući uzroci za povećanje istih, već sagledive teške posljedice danas i njihovo širenje u budućnosti, nameću potrebu drugačijem sistemskom rješavanju ukupnog socijalnog sektora na nivou FBiH jedinstveno u prvoj fazi, a zatim na nivou države BiH, jer to i jeste njena obaveza.

Reforma socijalne zaštite mora biti zasnovana na partnerstvu vladinog i nevladinog sektora sa jasnom vizijom i konkretnom akcijom usmjerenom prema krajnjem korisniku, posebno radi preraspodjele siromaštva i približavanju usluga u socijalnom radu i socijalnoj zaštiti.

Usvajanjem zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom krajem 2003. godine stvorene su realne pretpostavke za izgradnju održivog sistema socijalne zaštite na Tuzlanskom kantonu što se i dešava sa postupnim uvođenjem prava svih lica i porodica u stanju socijalne potrebe.

Međutim, razvoj postojećih, kao i usvajanje novih alternativa ZAVISI od raspoloživih finansijskih mogućnosti i odgovornosti da nivo sredstava koji je budžetom projiciran bude i realizovan, ako ne u potpunosti, a onda srazmjerno punjenju budžeta, što je praksa u Tuzlanskom kantonu i to čini osnovu za izgradnju održivog sistema socijalne zaštite.

Budžet Tuzlanskog kantona preko Ministarstva finansija se uglavnom ravnomjerno raspoređuje, racionalno troši i prate budžetske potrebe posebno kod socijalne zaštite u dijelu osnovnih oblika socijalne zaštite. Naravno da su naše želje da se i ostala prava uvode u realizaciju čime bi se zasigurno smanjilo siromaštvo i povećala socijalna sigurnost građana Tuzlanskog kantona.

Socio-ekonomske karakteristike općine Tuzla

Tuzla

Broj stanovnika: 174.000 (statistička procjena)

Površina: 30.235 ha ili 303 km²

Nadmorska visina: između 200 i 760 m/nm

Klima: umjereno kontinentalna

Grad Tuzla administrativno je sjedište, te privredni, kulturni i obrazovni centar Tuzlanskog kantona i ekonomsko-geografske regije Sjeveroistočna Bosna. Tuzla je, geografskim položajem, blago brdsko-planinsko područje s karakterističnim prirodnim, geomorfološkim i hidrografskim bogatstvima, florom, faunom i pejzažima rijetke očuvane ljepote. Planinski vijenac Majevice na sjeveroistoku (943m), Ozren na jugozapadu te Konjuh i Javornik s rijekama Jalom i Sprečom, čine zaokruženu ekološku sredinu. Povoljan položaj omogućava Tuzli dobru povezanost sa ostalim regionima. Prometnicom Tuzla-Županja ima izlaz na sjever prema Zagrebu, prema Jadranu putem Tuzla-Sarajevo, a prema Zenici, pravcem Tuzla-Doboj.

Općina Tuzla je raskrsnica regionalnih i međunarodnih puteva, kako na pravcu istok-zapad (Srbija-BiH-Hrvatska) tako i na pravcu sjever-jug (Hrvatska-Slovenija-BiH), i tako predstavlja prirodnu saobraćajnu raskrsnicu za šire područje jugoistočne Evrope.

Stanovništvo

Procjenjeni broj stanovnika općine Tuzla je na nivou predratnog, i čini 26,5% ukupnog stanovništva Tuzlanskog kantona. Površina općine Tuzla zahvata 10,9% površine TK. Po gustini naseljenosti (447,1 stanovnika na 1 km²) općina Tuzla spada u red najgušće naseljenih područja u BiH.

U odnosu na 2002. godinu broj stanovnika je manji za 4.341 osobu, što je rezultat ostvarenih povrataka, pri čemu je stopa prirasta stanovništva 0,1 promil.

Pregled starosne strukture pokazuje da je za posljednjih pet godina (2007.-2002.) došlo do sljedećih promjena:

- povećano je učešća mlade populacije (0-14 godina) sa 19,0% na 23,6%,
- smanjeno je učešće radno aktivnog stanovništva sa 71,0% na 66,7%,
- smanjeno je učešće starijih - radno neaktivnih osoba (65 i više godina) sa 10,0% na 9,7%.

Trend kretanja nezaposlenosti od 2002. do 2008. godine pokazuje da se broj nezaposlenih povećao za 22,7%. Nakon rasta od 2002. do 2006. godine, stopa nezaposlenosti poprima trend opadanja: sa 40,2% u 2006. godini ova stopa pada na 38,6% u 2007. i 35,9% u prvoj polovini 2008. godine.

Tabela broj 4: Kretanja broja zaposlenih i nezaposlenih u općini Tuzla 2006-2008

Godina	2006	2007	2008 maj	indeks	indeks
				2008/2007	2008/2006
Broj zaposlenih	27.963	31.282	32.107	102,6	117,6
Broj nezaposlenih	18.801	19.035	18.014	94,6	95,8
Ukupna radna snaga	46.764	49.296	50.121	101,7	107,2
Stopa nezaposlenosti	40,2	38,6 %	35,9 %		

Izvor: stanja za 2002-2008 data prema dokumentaciji Federalnog zavoda za statistiku, i autorova izračunavanja indeksa rasta.

U stanju dramatične registrirane **nezaposlenosti koja permanentno traje**, sa čak blagim trendom porasta, **u Federaciji BiH** (ova stopa je od 42,4% u 2002. povećana na 47,0% u 2007. i 45,5 % na početku 2008. godine), **sve općine Federacije** (izuzimajući općine Centar i Stari Grad u Sarajevskom kantonu) **se karakterišu alarmantnim stopama registrirane nezaposlenosti**. Pri tome, Tuzlanski kanton se po stanju nezaposlenosti svrstava u najproblematičnije među kantonima Federacije BiH (za 2007. godinu ova stopa iznosi 53,1%).

Općina Tuzla dijeli sudbinu ove tranzicijske krize u trajanju, pri čemu treba naglasiti da je **stopa nezaposlenosti u općini Tuzla (35,9% u maju 2008.) najniža** kako **među općinama Tuzlanskog kantona**, tako **i među općinama svih regionalnih (kantonalnih) centara Federacije BiH** (izuzimajući pomenute općine Sarajevskog kantona)

Stanje u tabeli iskazuje stopu nezaposlenosti na području naše općine što proizvodi dodatne pritiske na sisteme socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja i na ukupne sisteme socijalne sigurnosti građana. Izneseni podaci upućuju na potrebu sveobuhvatnih aktivnosti u pravcu podrške licima i porodicama u obezbjeđenju socijalne sigurnosti, da bi se smanjile refleksije na proces pravilnog odgoja i odrastanja djece ali i provođenje svih funkcija porodice.

Ovakvo stanje nezaposlenosti vrši dodatne pritiske na sistem socijalne zaštite čime usložnjava stabilizaciju novčanih davanja za lica u stanju socijalne potrebe koja su ostvarila prava u skladu sa Zakonom o Socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom.

Nažalost, ova lica i porodice se nalaze izvan sistemskih rješenja i u apsolutno bezizlaznoj situaciji kojima ne pomažu niti povremene jednokratne intervencije iz oblasti socijalne zaštite.

Činjenica je da je i stopa nataliteta iz godine u godinu sve niža, što se takođe veže za nezaposlenost. Mladi parovi zbog nemogućnosti obezbjeđivanja egzistencije se sve manje odlučuju za formiranje porodice.

Sve ovo ukazuje da bi trebalo što intezivnije raditi na projektima za zapošljavanje kako mladih, tako i ostalih kategorija stanovništva.

Sigurno je da ovakvo stanje nezaposlenosti proizvodi i dodatne pritiske u oblasti socijalne zaštite, zdravstva i obrazovanja iz razloga što porodice nisu u stanju odgovoriti svojim funkcijama niti obezbijediti minimum socijalne sigurnosti svojim članovima.

Evidentno stanje nezaposlenosti i socijalne nesigurnosti značajno usložnjava sistem socijalne zaštite i opterećuje primjenu zakonom propisanih prava posebno iz razloga što ova lica traže jednokratne pomoći i subvencije kako bi se ublažila teška socijalna situacija porodica u cjelini.

2. Zakonska regulativa

Socijalna politika je Ustavno definisana različito na nivou entiteta i to na način da je u RS uređena sa nivoa entiteta na nivo općina, a u Federaciji fragmentirano na način da se sa nivoa Federacije uređuju osnovna prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite, a uvođenje u prava je ostavljena u nadležnost kantonima i općinama i to različito naspram ekonomske moći kantona ponaosob. Ovakvo uređenje na Federalnom nivou dodatno usložnjava situaciju i čini nepravdu u preraspodjeli siromaštva.

Oblast socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom regulisana je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom ("Službene novine Federacije BiH" broj: 36/99), izmjenama i dopunama navedenog Zakona („Sl.novine Federacije“ broj:54/04; 39/06; i 14/09), Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata, zaštiti porodice sa djecom ("Službene novine Tuzlanskog kantona" broj: 12/00), i izmjenama i dopunama citiranog Zakona („Sl.novine TK broj: 5/02 i 13/03) . Ovim zakonima stvorene su pretpostavke za realno planiranje novčanih naknada, redovne isplate, a time i početak izgradnje održivog sistema socijalne sigurnosti građana u stanju socijalne pomoći.

3. Socijalna zaštita

Socijalna zaštita je organizirana djelatnost u Federaciji BiH, usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti njenih građana, njihovih porodica koji su se našli u stanju socijalne potrebe.

Socijalni rad se definiše kao stručna i naučno zasnovana djelatnost na preduzimanju mjera i akcija u cilju preventivnog djelovanja tj.sprečavanja pojava socijalnih problema u lokalnoj zajednici i grupi kao i rješavanje pojedinih socijalnih slučajeva, onih kojima je ta pomoć potrebna.

Socijalnom potrebom smatra se trajno ili privremeno stanje u kome se nađe građanin ili njegova porodica bez svoje krivice, prouzrokovane usled ratnih događaja, elementarnih nesreća općih ekonomskih kriza ili psihofizičkog stanja pojedinca zbog kojeg im je nastala nesposobnost za samostalan život i rad odnosno umanjena sposobnost za rad.

Socijalna zaštita porodice, njenih članova i građana pojedinaca, ostvaruje se otkrivanjem i umanjnjem, odnosno otklanjenjem posledica uzroka koji dovode do stanja socijalne potrebe i ostvarivanjem prava na pojedine oblike socijalne zaštite.

KORISNICI I OBLICI SOCIJALNE ZAŠTITE

Korisnici socijalne zaštite u smislu Federalnog i Kantonalnog zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom su lica i porodice koje se nalaze u stanju socijalne potrebe i to:

- djeca bez roditeljskog staranja,
- odgojno zanemarena djeca,
- odgojno zapuštena djeca,
- djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama,
- lica sa invaliditetom i lica ometena u psihofizičkom razvoju,
- materijalno neosigurana i za rad nesposobna lica
- stara lica bez porodičnog staranja,
- lica sa društveno negativnim ponašanjem,
- lica izložena zlostavljanju i nasilju u porodici
- lica i porodice u stanju socijalne potrebe kojima je usled posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.

Citiranim Zakonom utvrđena su i osnovna prava koja mogu ostvariti pojedinac i porodica i to:

- osnovna prava lica sa invaliditetom,
- novčana i druga materijalna pomoć,
- osposobljavanje za život i rad,
- smještaj u drugu porodicu,
- smještaj u ustanovu socijalne zaštite,
- kućna njega i pomoć u kući,
- usluge socijalnog i drugog stručnog rada,

3.1. Osnovna prava lica sa invaliditetom

U toku 2005. godine došlo je do izmjena i dopuna Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom , tako da je u poglavlju II Socijalna zaštita,

dodato novo potpoglavljanje, pod nazivom «Osnovna prava lica sa invaliditetom i potpoglavljanje «Postupak za ostvarivanje prava lica sa invaliditetom.

Lica sa invaliditetom i lica ometena u fizičkom i psihičkom razvoju, prema Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom, su djeca i odrasla lica, koja su: slijepa i slabovidna, gluha i nagluha, sa poremećajima u govoru i glasu, sa tjelesnim oštećenjima i trajnim smetnjama u fizičkom razvoju, sa smetnjama u psihičkom razvoju i sa kombiniranim smetnjama.

Prava koja proizilaze iz citiranog Zakona su sljedeća:

- lična invalidnina,
- dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica,
- ortopedski dodatak,
- pomoć u troškovima liječenja i nabavci ortopedskih pomagala,
- osposobljavanje za rad (profesionalna rehabilitacija, prekvalifikacija i dokvalifikacija),
- prioritetno zapošljavanje

Sredstva za novčana primanja lica sa invaliditetom (lična invalidnina, dodatak za njegu i pomoć od drugog lica i ortopedski dodatak) obezbjeđuju se u budžetu Federacije.

Lica sa invaliditetom, broj korisnika 2006/07/08					
Broj korisnika u 2006.godini		Broj korisnika u 2007.godini		Broj korisnika u 2008. godini	
Primljeni zahtjev	Riješeni	Primljeni zahtjev	Riješeni	Primljeni zahtjev	Riješeni
5.729	5.729	4.764	4.347	3.760	700

Pri donošenju ovog Zakona nije se očekivao ovako veliki broj korisnika, tako da je problem daljeg finasiranja navedenog oblika socijalne zaštite.

Podaci ukazuju na činjenicu da je samo u Tuzli broj korisnika u nivou ranijeg broja korisnika na Kantonalnom nivou.

Parlament Federacije BiH usvojio je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Sl.novine Federacije“ broj: 14/09), čime su utvrđeni uslovi, način i postupak za ostvarivanje prava osoba sa invaliditetom. Stupanjem na snagu ovog Zakona (12.03.2009.god.) a u cilju implementacije njegovih odredaba, Centru je dostavljen Naputak za praktičnu primjenu odredaba Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom po kojem je u obavezi poduzeti slijedeće:

- Donijeti rješenja o prestanku prava za 2200 korisnika kod kojih je utvrđeno oštećenje organizma u visini ispod 90%.
- Donijeti rješenja o prestanku prava za 1100 korisnika dodatka za njegu i pomoć od drugog lica koji su u momentu podnošenja zahtjeva imali 65 godina života ili više.
- Korisnike kod kojih je utvrđeno oštećenje organizma u visini od 100% i 90%, njih 3500, odmah uputiti na Insitut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja radi ponovne ocjene oštećenja organizma.
- 4320 korisnika koji su podnijeli zahtjev prije stupanja na snagu Zakona, a nisu pregledani od strane Instituta, odnosno nije donesen nalaz, ocjena i mišljenje upozoriti da su u skladu sa novim Zakonom dužni snositi troškove pregleda, te nakon što isti dostave dokaz o uplati, predmete ponovo proslijediti na Institut radi ocjene.

Veliki problem predstavljaju stalne izmjene i dopune federalnih propisa u dijelu regulisanja novčanih pomoći i naknada određenim kategorijama lica, sa propisanom obavezom ovoj ustanovi da vodi postupak i rješava o tim pravima, po osnovu čega se enormno povećava obim poslova.

3.2. Novčana i druga materijalna pomoć

Novčana i druga materijalna pomoć se sastoji od:

1. stalne novčane pomoći,
2. novčane naknade za njegu i pomoć od strane drugog lica,

3. druge materijalne pomoći

3.2.1. Stalna novčana pomoć

Stalna novčana pomoć, kao oblik socijalne zaštite lica i porodica u stanju socijalne potrebe, predstavlja obezbjeđivanje minimuma naknade za socijalnu sigurnost korisnika.

Pravo na ovu pomoć mogu ostvariti lica koja su nesposobna za rad odnosno spriječena u ostvarivanju prava na rad, da nemaju prihoda za izdržavanje, da nemaju članova porodice koji su po zakonu obavezni da ih izdržavaju, odnosno da ta lica nisu u mogućnosti da izvršavaju obavezu izdržavanja.

Ovaj Centar je u 2008. godini vršio isplatu za 521 korisnika pravo na stalnu novčanu pomoć. a ista je iznosila 100,00 KM mjesečno za lice i 30,00 KM mjesečno na ime porodičnog dodatka.

3.2.2. Novčana naknada za pomoć i njegu od strane drugog lica

Pomoć i njega od strane drugog lica utvrđena je kao pravo korisnika na novčanu naknadu kome je po Nalazu, ocjeni i mišljenju Instituta za medicinsko vještačenje neophodna pomoć drugog lica, kao jedini kriterij za sticanje prava na naknadu (bez obzira na prihode, imovinu, obaveze srodnika) a čija isplata se vrši iz budžeta Kantona.

Na području općine Tuzla u 2008. godini 97 korisnika je primalo novčanu naknadu za pomoć i njegu od strane drugog lica, a čija visina je iznosila 65,00 KM za teži stepen i 130,00 KM za teški stepen.

Prije donošenja Zakona o izmjenama i dopunama zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom, broj korisnika pravo na ovaj oblik socijalne zaštite imala su i lica sa invaliditetom i druga lica ometena u fizičkom i psihičkom razvoju, tako da je broj korisnika bio daleko veći. Donošenjem novog Zakona uvedeno je posebno poglavlje za ostvarivanje prava lica sa invaliditetom, tako da je u Centrima za socijalni rad izvršena revizija korisnika, nakon čega je većina njih pravo ostvarila po Federalnim propisima, te im je pravo koje su ostvarivali po Kantonalnom zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom prestalo.

3.2.3. Jednokratne novčane pomoći

Jednokratna novčana pomoć se dodjeljuje za stanja socijalne potrebe nastale uslijed smrti jednog ili više članova porodice, povratka sa liječenja, otpuštanja sa izdržavanja kazne zatvora ili izvršavanja odgojne mjere, te i za druga stanja socijalne potrebe.

U skladu sa Odlukom o korištenju sredstava Budžeta Tuzlanskog kantona iz razdjela "Jednokratne pomoći u oblasti socijalne politike i zaštite", licima u stanju socijalne potrebe, u 2008. godini isplaćene su novčane pomoći za 1177 korisnika. Kao prođenje možemo navesti podatak da je u 2006. godini broj korisnika jednokratne pomoći bio 450 a u 2007. godini 649.

Broj zahtjeva za jednokratne pomoći ima tendenciju rasta, što odslikava uslozljavanje socio-ekonomske situacije stanovništva na području općine Tuzla.

Sredstva su u većini slučajeva odobrena licima i porodicama, u svrhu liječenja teško oboljelih i kupovine lijekova, nabavku osnovnih životnih namirnica kao i druga stanja socijalne potrebe.

Visina jednokratne novčane pomoći je iznosila do 150,00 KM za lice i do 330,00 KM za porodicu i dodjeljuje se maksimalno tri puta godišnje.

3.3. Usluge socijalnog i drugog stručnog rada

Pravo na usluge socijalnog i drugog stručnog rada mogu ostvariti pojedinci, porodice i društvene grupe, neovisno od materijalnih mogućnosti i korištenja nekog od oblika socijalne zaštite, radi zaštite njihovih prava i interesa i sprečavanja pojava i ublažavanja posljedica socijalnih problema. Uslugama socijalnog i drugog stručnog rada, smatra se savjetodavni rad koji obavljaju ustanove u rješavanju porodičnih i bračnih problema, te mjere i akcije, u saradnji sa mjesnim zajednicama i drugim organima, na suzbijanju i sprečavanju društveno neprihvatljivog ponašanja djece i omladine i ostalih pojedinaca, porodica i društvenih grupa.

3.3.1. Porodična zaštita

Porodičnim zakonom FBiH („SL.Novine Federacije BiH“ broj: 35/05) uređuje se:

Porodica, brak i pravni odnosi u braku, odnosi roditelja i djece, usvojenje, starateljstvo, pravni učinci vanbračne zajednice žene i muškarca, prava i dužnosti članova porodice u Federaciji BiH, te postupci nadležnih organa u vezi sa bračnim i porodičnim odnosima i starateljstvom.

Uređenje odnosa u porodici zasniva se na:

- zaštititi privatnosti porodičnog života
- ravnopravnosti, međusobnom pomaganju i poštovanju članova porodice

- obaveza roditelja da osiguraju zaštitu interesa i dobrobiti djeteta i njihovoj odgovornosti, podizanju, odgoju i obrazovanju djeteta
- obaveza države da osigura zaštitu porodice i djeteta
- pružanje starateljske zaštite djeci bez roditeljskog staranja i odraslim osobama koje nisu sposobne starati se o sebi, svojim pravima i interesima i imovini.

Poslovi koji proizilaze iz Porodičnog zakona, a u nadležnosti su Centra za socijalni rad su sledeći:

- pomoć u sređivanju konfliktnih situacija u porodici,
- postupak sprovođenja starateljstva,
- posredovanje prije podnošenja tužbe za razvod braka,
- učestvuju u postupcima izdržavanja djece i roditelja,

Poseban postupak vodi se kada je u pitanju zaštita od nasilničkog ponašanja u porodici kako kod bračnih, vanbračnih partnera, tako i kod djece. Nadležni organi za ovo postupanje su: policija, organ starateljstva i sud a što je propisano Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici („SL.novine FBiH“ broj: 22/05).

3.4.Smještaj u drugu porodicu

Smještaj u drugu porodicu mogu ostvariti djeca i odrasla lica kojima je potrebna stalna njega i pomoć radi zadovoljavanja njihovih životnih potreba, a ne mogu ih ostvariti u krugu vlastite porodice ili na drugi način.

Smještaj odraslih lica u drugu porodicu

Naknada za smještaj u drugu porodicu za odrasla lica u 2008.godinu iznosila je 330 KM, i sa područja općine Tuzla u 2008. godini isplata je vršena za 14 korisnika.

Smještaj djece u drugu porodicu

Akcionim državnim planom za djecu BiH za period 2002.-2010. godine preferiran je porodični smještaj u odnosu na institucije i to je obavezni zadatak za institucije sistema da stupe u realizaciju planom predviđenih aktivnosti. Ministarstvo je u suradnji sa centrima za socijalni rad i u partnerstvu sa nevladinim organizacijama Save the Children UK i Udruženjem hranitelja Familija TK, a uz podršku USAID-a uradilo značajne iskorake u ovoj oblasti. Naš model hraniteljstva i postignuti rezultati u razvoju porodičnog smještaja za djecu bez roditeljskog staranja prepoznat je u FBiH i na nivou države BiH sa zahtjevima da se širi kao model koji će biti osnova uređenja sistema zaštite porodice s djecom.

Izvršena je edukacija profesionalaca u centrima za socijalni rad, razvijeni su jedinstveni instrumenti i obrasci za regrutaciju, edukaciju i postupak odabira potencijalnih hraniteljskih porodica koje su podobne za provođenje hraniteljstva odnosno porodičnog smještaja djece bez roditeljskog staranja. Provedena je javna kampanja sa navedenim nevladinim organizacijama u četiri općine tuzlanskog kantona, završen proces regrutacije, edukacije i odabira petnaest novih hraniteljskih porodica. U šest porodica je izvršen smještaj djece iz institucija i intenzivno se radi na okončanju prve faze smještaja djece u navedene porodice. Želimo istaknuti da se znatan broj porodica prijavio centrima za socijalni rad

nakon provedenih promotivnih aktivnosti i većina porodica želi prihvatiti djecu bez uslovljavanja novčanim naknadama, što doprinosi stabilizaciji sistema socijalne sigurnosti građanja.

PREGLED SMJEŠTAJA DJECE U HRANITELJSKIM PORODICAMA (decembar 2008.godine)

Red. broj	Općina	Starosna i polna struktura djece								Ukupno
		0-5		6-14		15-18		18+		
		Muški	Ženski	Muški	Ženski	Muški	Ženski	Muški	Ženski	
1	Tuzla	3	1	7	6	7	8	14	13	57

Stanje u tabeli pokazuje značajan broj djece koja su smještena u porodice i porodični smještaj je znatno veći u odnosu na institucionalni.

Ovakav pristup u zaštiti djece bez roditeljskog staranja omogućava preraspodjelu budžetskih sredstava namijenjenih za oblast socijalne zaštite posebno ako se zna da su troškovi smještaja djece u institucijama znatno veći od smještaja u porodice a odgoj i odrastanje u porodičnom okruženju je daleko humaniji i bolji.

3.5. Smještaj u ustanove socijalne zaštite

Smještaj u ustanovu socijalne zaštite mogu ostvariti djeca i odrasla lica kojima je potrebna stalna briga i pomoć u zadovoljavanju njihovih životnih potreba, a nemogu ih ostvariti u vlastitoj porodici ili na neki drugi način. Troškove smještaja u ustanovu snosi smješteno lice, roditelj, usvojitelj, staratelj ili srodnik koji je, saglasno zakonu, dužan da izdržava to lice, odnosno pravno ili fizičko lice koje je ugovorom preuzelo obavezu plaćanja troškova.

Smještaj odraslih lica u ustanove socijalne zaštite

Sa područja općine Tuzla u ustanovama socijalne zaštite smješteno je 149 štićenika. Obaveze se redovno izvršavaju prema davaocima usluga, ali se mora istaći podatak da je značajan rast potreba za ovakvim vidom zaštite, ali i nebriga srodnika i obveznika izdržavanja prema svojim članovima porodica. Sve ovo upućuje na zaključak da je odsutna solidarnost, humanost i druge pozitivne društvene vrijednosti u porodicama koje su prvenstveno obavezne voditi brigu o svojim srodnicima.

Revizijom stanja u ovoj oblasti i obaveznim učešćem u snošenju dijela troškova smještaja od strane lica i obveznika izdržavanja značajno su smanjeni izdaci u ukupnim obavezama prema davaocima usluga – ustanova socijalne zaštite.

Smještaj djece u ustanove socijalne zaštite

Smještaj u ustanove socijalne zaštite mogu ostvariti djeca bez roditeljskog staranja kojima je potrebna stalna njega i pomoć u zadovoljavanju njihovih životnih potreba, a ne mogu ih ostvariti u vlastitoj ili drugoj porodici ili na drugi način.

Institucionalni smještaj djece predstavlja privremeno rješenje i period opservacije potreban od strane mjesno nadležnog centra za socijalni rad u cilju određivanja adekvatnog oblika porodičnog smještaja. Porodično odrastanje predstavlja prirodno okruženje za pravilan odgoj djece i usvajanje pozitivnih normi identifikacije i socijalizacije.

Revizijom stanja u ovoj oblasti i obaveznim učešćem u snošenju dijela troškova smještaja od strane lica i obveznika izdržavanja značajno su smanjeni izdaci u ukupnim obavezama prema davocima usluga – ustanova socijalne zaštite.

U Domu za djecu bez roditeljskog staranja sa područja Općine Tuzla smješteno je ukupno 35 djece, od toga u 2008. godini ovaj Centar za zbrinuo u ovu ustanovu 4 djece. U poređenju sa prethodnim analizama zapaženo je značajno smanjenje djece u institucijama što je rezultat aktivnog pristupa u rješavanju porodičnog smještaja kao boljeg oblika za pravilan odgoj i odrastanje djece. Na ovaj način se doprinosi provođenju zacrtanih ciljeva iz Akcionog državnog plana za djecu u periodu od 2002. – 2010. godine

3.6. Vaninstitucionalni oblici socijalne zaštite

Novi pristup smještaja korisnika socijalne zaštite teži ka vaninstitucionalnom zbrinjavanju šticeenika. Na području Tuzlanskog kantona sve je veći broj organizacija koje svoje programske ciljeve realizuju kroz deinstitutionalizaciju smještaja šticeenika, uz obezbjeđenje samostalnog stanovanja.

Vaninstitucionalni oblik zbrinjavanja lica odvija se u «Udruženju za socijalno uključivanje osoba sa mentalnom retardacijom» Tuzla, koje je jedino takve vrste u BiH i daje značajne rezultate u procesu deinstitutionalizacije.

4. Zaštita civilnih žrtava rata

Civilna žrtva rata je lice kod kojeg je tokom rata ili neposredne ratne opasnosti, usljed ranjavanja ili nekog drugog oblika ratne torture nastupilo oštećenje organizma, što uključuje mentalno oštećenje ili značajno narušavanje zdravlja ili nestanak ili pogibiju tog lica.

Civilne žrtve rata prema Zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom imaju sledeća prava:

1. ličnu invalidninu ili mjesečno lično novčano primanje,
2. dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica,
3. ortopedski dodatak,
4. porodičnu invalidninu,
5. pomoć u troškovima liječenja i nabavci ortopedskih pomagala,

6. osposobljavanje za rad (profesionalna rehabilitacija, prekvalifikacija i dokvalifikacija,
7. prioritarno zapošljavanje,
8. prioritarno stambeno zbrinjavanje,
9. psihološku pomoć i pravnu pomoć.

4.1. Lična invalidnina

Civilne žrtve rata, invalidi, razvrstavaju se prema procentu tjelesnog oštećenja u šest grupa i to:

I grupa – invalidi sa 100 % tjelesnog oštećenja kojima je za redovan život potrebna njega i pomoć od strane drugog lica,

II grupa – invalidi sa 100 % tjelesnog oštećenja,

III grupa – invalidi sa 90 % tjelesnog oštećenja

IV grupa- invalidi sa 80 % tjelesnog oštećenja,

V grupa – invalidi sa 70 % tjelesnog oštećenja,

VI grupa – invalidi sa 60 % tjelesnog oštećenja.

Lična invalidnina se utvrđuje prema grupama oštećenja organizma, u visini od 70 % mjesečne invalidnine ratnih vojnih invalida.

4.2. Mjesečno lično novčano primanje

Mjesečno lično novčano primanje ostvaruju lica koja su preživjela seksualno zlostavljanje i silovanje i oni se smatraju posebnom kategorijom civilnih žrtava rata.

4.3. Porodična invalidnina

Porodičnu invalidninu, prema određenim zakonskim propisima mogu ostvariti uži članovi porodice civilne žrtve rata, (udovica, udovac, djeca, usvojenici i pastorčad), roditelji, maćeha i usvojitelj.

Pravo na porodičnu invalidninu, uz uslove propisane zakonom, imaju i članovi porodice civilne žrtve rata od I do IV grupe koji su do smrti koristili dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica, pod uslovom da je smrt civilne žrtve rata posledica rane, povrede ili bolesti po osnovu koje joj je utvrđeno pravo po ovom zakonu.

Sredstva za ostvarivanje prava civilnih žrtava rata, obezbjeđuju se u visini od 70% naknade RVI i to na način da se 50% sredstava obezbijedi iz federalnog budžeta i 20 % iz kantonalnog budžeta.

Osnovica sa određivanje primanja civilnih žrtava rata usklađuje se sa primanjima mjesečnog iznosa lične invalidnine ratnih vojnih invalida i porodične invalidnine za porodice šehida. Na području općine Tuzla u 2008. godini 302 korisnika primalo je ovu vrstu naknade.

5. Zaštita porodice sa djecom

Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom posebno je uređena oblast zaštite porodice sa djecom na veoma kvalitetan način i u okviru Međunarodnih normi sa aspekta usluga socijalnog rada, ali i materijalnih naknada za potpunu zaštitu djece i nesmetano provođenje pravilnog odgoja i odrastanja. Međutim, citiranim Zakonom navedena oblast zaštite porodice sa djecom je svrstana u ostale oblike socijalne zaštite koji se finansiraju u skladu posebnim odlukama Vlade Kantona i naspram ekonomske moći Kantona.

Stoga su trenutno uspostavljena slijedeća prava:

- prava za majke – porodilje koje su u radnom odnosu i to u vidu refundacija naknada umjesto plaće;
- pomoć majkama u prehrani djeteta do 6 mjeseci u visini od 100,00 KM po korisniku prava ;
- uvećani dodatak za djecu koja boluju od celijakije, TBC, leukemije, ciroze jetre, karcinoma, šećerne bolesti i djecu sa smetnjama u razvoju.

Navedena prava predstavljaju solidnu osnovu za zaštitu porodice s djecom ali nisu dovoljna za zaustavljanje negativnih tokova u padu nataliteta, pravilnom odgoju, odrastanju i obrazovanju djece.

5.1. Dječiji dodatak

Stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom krajem 2006. godine, a zbog nedostatka finansijskih sredstava, do maja 2007. godine vršena je isplata samo uvećanog dječijeg dodatka u iznosu od 50 KM. Općina Tuzla je imala 259 korisnika uvećanog dodatka za djecu. Odlukom Ministarstva za rad i socijalnu politiku uvedeno je pravo na dječiji dodatak za djecu nezaposlenih roditelja u visini od 33 KM po djetetu.

Do septembra mjeseca 2008. godine bila su obezbjeđena sredstva za isplatu dječijeg dodatka za djecu nezaposlenih roditelja čiji mjesečni prihod po članu domaćinstva ne prelazi 15 % prosječne plate. Donošenjem Odluke Vlade Tuzlanskog kantona o stavljanju van snage Odluke o odobravanju sredstava za dječiji dodatak za djecu nezaposlenih roditelja 2330 korisnika prestalo je primati ovaj vid pomoći.

5.2. Naknada umjesto plaće ženi-majci, odnosno drugom

licu u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje s posla,

radi trudnoće, porođaja i njege djeteta

S obzirom da je većina ovih obaveza nastala prije usvajanja Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom, mišljenja smo da su sredstva za ove obaveze trebala u Budžetu biti posebno planirana.

U posljednje dvije godine se uspješno stabiliziralo stanje u ovoj oblasti, izvršena je revizija potraživanja, ispravnosti dokumentacije i izvršen povrat nepotpune dokumentacije na dopunu kako bi se temeljem Zakona ista usaglasila za refundaciju isplaćene naknade umjesto plate. U zadnje tri godine broj primljenih zahtjeva je ujednačen ali je porastao u pogledu iznosa u 2007. godini zbog izmjena Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti

porodice sa djecom u septembru 2006. godine. Izmjene se odnose na povećanje procenta refundacije naknade plaće sa 60% na 90% i procenta za zdravstveno osiguranje sa 7,5 % na 17.

6. Refleksije složenosti socio-ekonomske situacije na TK

U Bosni i Hercegovini odvija se čitav niz paralelnih procesa karakterističnih za zemlje u tranziciji koji, na direktan ili indirektan način, imaju ogroman uticaj na živote djece. Prilagođavanje uslovima tržišne ekonomije, praćeno reformskim procesima u oblasti vladavine prava, uz zaostajanje socijalnog sektora kao i neujednačen razvoj civilnog sektora, stvara situaciju u kojoj društvo ne može pružiti adekvatnu brigu o djeci. Na drugoj strani, ekonomsko siromaštvo stanovništva, promjena sistema vrijednosti, uz sve veće aspiracije ka materijalnim vrijednostima, i promijenjena tradicionalna uloga porodice, povećavaju faktore rizika vezane za zdravlje djece i njihovo socijalno ponašanje.

Kriminalitet maloljetnika u BiH je u stalnom porastu, dok odgovor društva na ovu pojavu, u najvećoj mjeri, počiva na ostacima modela reagovanja iz predratnog perioda, uz smanjene resurse institucija koje rade sa djecom u sukobu sa zakonom.

Reformski procesi u sektoru pravosuđa koji su donijeli izmjene u zakonodavstvu i organizaciji pravosuđa, nisu još uvijek praćeni investiranjem niti prilagođavanjem postojeće infrastrukture za sprovođenje zakonskih rješenja za maloljetnike koji su došli u sukob sa zakonom.

Uz to, projekti i inicijative koje međunarodne i domaće organizacije sprovode na području maloljetničkog prestupništva, koji su uglavnom parcijalni i relativno skromnog obima, nisu rezultirali suštinskim promjenama niti u pristupu ovoj problematici, niti u preovlađujućoj praksi rada sa maloljetnicima.

Posmatrajući oblast maloljetničkog prestupništva u BiH kao sistem koji obuhvata podsisteme prevencije, sprovođenja krivičnog pravosuđa i reintegracije maloljetnika koji su došli u sukob sa zakonom, ne može se govoriti o unaprijeđenom položaju maloljetnika u sukobu sa zakonom unutar takvog sistema, niti o unapređenju samog sistema u poslijeratnom periodu.

Bosanskohercegovačko društvo je siromašno postkonfliktno društvo u tranziciji. Sama po sebi ova tri obilježja društva predstavljaju faktore rizika koji mogu dovesti mlade do raznih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja, pa i dolaska u sukob sa zakonom. Kao faktore rizika,

treba imati u vidu i nedovoljan nivo zdravstvene i socijalne zaštite, porast prometa narkotika, te rizike vezane za porodicu (poremećeni odnosi u porodici, nedostatak brige i kontrole od strane roditelja, nasilništvo, alkoholizam), školu (neredovno pohađanje škole i prekid školovanja), vršnjačku grupu (uticaj i pritisak vršnjaka), neposredno okruženje mladih i djece, kao i neka obilježja samih adolescenata (emocionalna i socijalna nezrelost, niska tolerancija na frustraciju, slaba socijalna prilagodljivost, potreba za dokazivanjem uz negativnu identifikaciju itd.).

Maloljetnička delinkvencija je širi društveni problem koji zahtijeva razumjevanje složenosti ove pojave, te odgovarajuću reakciju svih institucija koje se bave ovim problemom kako bi se dugoročno spriječile posljedice.

Ekonomsko siromaštvo stanovništva, promjena sistema vrijednosti i promjenjena tradicionalna uloga porodice, povećavaju faktore rizika vezano za socijalno ponašanje djece.

Iz analize podataka registrovanih maloljetnih počinioca krivičnih djela u Centru za socijalni rad, evidentno je da je maloljetnička delinkvencija u porastu za 34% u odnosu na predhodnu godinu.

Centar za socijalni rad je značajna karika u lancu institucija koja se bavi prevencijom i suzbijanjem ove pojave. Rad sa djecom koja su došla u sukob sa zakonom i djecom koja pokazuju znake asocijalnog ponašanja je veoma kompleksan i odgovoran te zahtijeva multidisciplinarni pristup.

Centar za socijalni rad trenutno je zakonski jedina institucija van pravosudnog sistema, koji obavlja radnje u pripremnom postupku, provođenju odgojnih preporuka i odgojnih mjera vaninstitucionalnog karaktera i izvještavanju sudova o provođenju ovih mjera, te provođenja preventivnih programa. Zbog toga bi u većim gradovima kao što je Tuzla u Centru za socijalni rad trebalo da postoji odjeljenje za rad sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom, gdje bi radio tim stručnjaka različitog profila. Međutim, zbog nedovoljnog broja zaposlenih, gotovo je nemoguće pratiti stepen resocijaliziranosti maloljetnika unutar provođenja mjera pojačanog nadzora roditelja i pojačanog nadzora organa starateljstva, a u kojima aktivno učestvuje Centar za socijalni rad.

7. O RADU CENTRA ZA SOCIJALNI RAD TUZLA

Javna ustanova Centar za socijalni rad Tuzla osnovan je Odlukom Narodnog odbora opštine Tuzla 30.marta 1959. godine a počeo je sa radom polovinom aprila te iste godine.

Ove godine navršilo se 50 godina postojanja i rada ustanove koja je cijelo vrijeme svog postojanja bila posljednja zaštita od ekstremnog siromaštva za mnoge kategorije našeg stanovništva počev od djece bez roditelja, osobe sa problemima u fizičkom ili mentalnom razvitku, stare i iznemogle osobe, raseljene osobe, materijalno neobezbjeđena i za rad

nasposobna lica, stara lica bez porodičnog starnja, osobe sa invaliditetom, lica sa društveno negativnim ponašanjem i lica kojima je zbog posebnih okolnosti potreban socijalna zaštita.

Donošenjem Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom (Federalni zakon, a u skladu sa njim Kantonalni zakon koji je donesen 2000. godine) utvrđena je nadležnost Javne ustanove Centar za socijalni rad, odnosno utvrđeni su poslovi koje ova ustanova obavlja a koji se odnose na zahtjeve za ostvarivanje prava korisnika po ovim zakonima.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom ("Sl.novine Federacije BiH" broj: 54/04) znatno se povećao broj zahtjeva za ostvarivanja prava koja su regulisana ovim zakonom a koja se odnose na prava lica sa invaliditetom- pravo na ličnu invalidninu, dodatak za njegu i pomoć od drugog lica i ortopedski dodatak.

Od 2005.godine kada se počeo primjenjivati ovaj Zakon pa do 2008. godine prosječno se u ovom Centru primi godišnje preko 8000 zahtjeva, od čega se polovina odnosi na zahtjeve za rješavanje o pravima invalidnih lica na oštećenje organizma, tuđe njege i ortopedskog dodatka.

Javna ustanova Centar za socijalni rad Tuzla je u junu mjesecu 2008.godine preselila u adaptirani prostor na adresi Kozaračka bb. čiju adaptaciju je finansirala Općina Tuzla kao osnivač. Samim preseljenjem i nabavkom tehničke opreme stvoreni su uslovi za kvalitetniji i efikasniji rad ove Ustanove.

8. KORIŠTENI IZVORI INFORMACIJA

-INFORMACIJA O PROCJENI OSTVARENJA „DUGOROČNE STRATEGIJE RAZVOJA
OPĆINE TUZLA 2003. - 2015. godine”

-ANALIZA STANJA U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE , ZAŠTITE CIVILNIH
ŽRTAVA RATA I ZAŠTITI PORODICA SA DJECOM NA PODRUČJU TUZLANSKOG
KANTONA SA PROGRAMOM MJERA I AKTIVNOSTI ZA PREVENTIVNO
DJELOVANJE

-IZVJEŠTAJ O RADU I POSLOVANJU CENTRA ZA SOCIJALNI RAD TUZLA ZA
2008.GODINU